

Boj proti rasni diskriminaciji

/// V členu 21, ki spada v poglavje „Enakost“ Listine o temeljnih pravicah Evropske unije, je prepovedana diskriminacija na podlagi rase ali narodnosti.

Ozadje

Z direktivo o rasni enakosti (2000/43/ES), ki je bila sprejeta leta 2000, se je pomembno spremenil način boja proti rasni diskriminaciji v Evropski uniji (EU). Le nekaj držav članic EU je pred sprejetjem direktive že imelo podrobne zakone in mehanizme za prepoved rasne diskriminacije; velika večina jih je morala narediti velik napredek, da so zadovoljile zahteve direktive.

Ključna vprašanja

Zakaj se je pomembno bojevati proti rasni diskriminaciji?

Predsodki delodajalcev ali ponudnikov storitev lahko drugim ljudem preprečijo sodelovanje v družbi, na primer pri pridobitvi zaposlitve ali najemu stanovanja. Če predsodek temelji na rasi, to pomeni, da so lahko izključene celotne narodnostne manjšine. To ima znatne posredne učinke. Pri članih narodnostnih manjšin imajo večje tveganje da brezposelni, opravljajo omejeno število poklicev, na primer v gradbeništvu ali kmetijstvu, imajo nižjo stopnjo izobrazbe in živijo v slabših bivanjskih razmerah, kot večinsko prebivalstvo.

Rasna ali narodnostna diskriminacija nastane, ko:

- je posameznik manj ugodno obravnavan (npr. ne dobi zaposlitve);
- se v primerjavi z drugimi v podobnem položaju obravnava ali bi se obravnaval drugače;
- in je razlog za to njegova rasa ali narodnost.

Kaj naredi direktiva?

Določbe direktive o rasni enakosti vključujejo:

- zaščito pred rasno diskriminacijo pri zaposlovanju, uporabi sistema socialnega skrbstva ali nakupu blaga ali storitev;
- omogočanje žrtvam diskriminacije, da vložijo pritožbo;
- omogočanje organizacijam, kot so nevladne organizacije in sindikati, da pomagajo žrtvam diskriminacije vložiti tožbo na sodišču;
- zagotavljanje, da so kršitelji zakonodaje in povzročitelji diskriminacije ustrezno kaznovani;
- zahtevo, da vlade ustanovijo posebne „organe za uveljavljanje enakosti“ za spodbujanje enakosti;
- omogočanje, da vlade ustvarijo priložnosti, da se izboljša položaj zapostavljenih manjšin;
- zagotavljanje, da se ljudje zavedajo svojih pravic;
- spodbujanje delodajalcev in sindikatov k sodelovanju v boju proti diskriminaciji.

Kakšen učinek je direktiva imela na nacionalno zakonodajo?

Vse države članice EU so morale spremeniti svoje zakone, da so izpolnile zahteve direktive. Vendar pa je morala Evropska komisija začeti razgovore z nekaterimi vlada, saj po njenem mnenju niso naredile vseh potrebnih zakonodajnih sprememb.

Skoraj vse države članice EU so v skladu z zahtevami ustanovile organe za uveljavljanje enakosti. Številne so celo presegle zahteve in organom za uveljavljanje enakosti podelile druge pristojnosti za:

- obravnavanje pritožb žrtev in izdajanje sklepov, npr. v Avstriji, na Danskem, Madžarskem in Nizozemskem;
- opravljanje preiskav ob domnevni diskriminaciji, npr. v Franciji in na Švedskem;
- samostojno vložitev tožb na sodišču, npr. v Belgiji, Irskem in na Madžarskem.

Številne države članice ne samo kaznujejo diskriminacijo, ampak tudi proaktivno spodbujajo enakost. V Belgiji, na Finskem, Madžarskem, Švedskem in v Združenem kraljestvu obstaja pravna obveznost, da se obstoječe politike, ki bi lahko povzročile diskriminacijo, preverijo in spremenijo ter da se ob oblikovanju novih politik spodbuja enakost. Nekatere države članice so uvedle projekte, s katerimi se hkrati izboljšujejo dostop do izobraževanja, bivanjske razmere in poklicno usposabljanje.

Ali je direktiva vplivala na dejanske razmere?

Nemogoče je prikazati celotno sliko o napredku, ki je bil dosežen v boju proti rasni diskriminaciji. Čeprav vlade zbirajo podatke o prebivalstvu na splošno, v teh raziskavah običajno ne preučujejo posebej manjšin, tj. ne zbirajo **statističnih podatkov, „razčlenjenih po narodnosti“**. Zato je nemogoče opisati, ali se je njihov položaj na področjih, kot so zaposlovanje, nastanitev ali izobraževanje, s časom izboljšal.

V nekaterih državah članicah EU, kot so Francija, Nemčija in Portugalska, je zbiranje statističnih podatkov o rasnih ali narodnostnih manjšinah nezakonito. Delni razlog za to je mnenje vlad, da z ugotavljanjem, ali posameznik pripada manjšini, posegajo v njegovo zasebnost. Vendar pa raziskave kažejo, da je večina pripadnikov manjšin pripravljena v popisu prebivalstva navesti podatke o narodnosti, če je to anonimno in se uporablja za boj proti diskriminaciji.

Težko je ugotoviti tudi, kako pogosta je diskriminacija. Statističnih podatkov o tem, koliko pritožb je vloženi zaradi rasne diskriminacije, vse države članice EU ne zbirajo. V nekaterih državah, v katerih ti podatki so na voljo, je delež teh pritožb zelo velik, v drugih pa zelo majhen. To je lahko posledica razlik pri stopnji poznavanja zakonodaje.

Pot naprej

➤ **Pomanjkanje statističnih podatkov** vladam onemogoča, da bi v celoti razumele, s katerimi težavami se srečujejo manjšine, kako jih je mogoče rešiti in ali se njihov položaj izboljšuje.

Države članice EU bi morale razmisliti o zbiranju statističnih podatkov, razčlenjenih po narodnosti, pri tem pa paziti, da upoštevajo zakone o varstvu podatkov in zasebnosti.

➤ **Premalo pritožb.** Raziskave so pokazale, da žrtve v številnih državah članicah EU ne vložijo pritožbe, kadar pride do diskriminacije. Večina članov rasnih ali narodnostnih manjšin se očitno ne zaveda, da imajo pravico do tega, da niso diskriminirani. Poleg tega velika večina žrtev diskriminacije očitno ne vložijo pritožbe, saj ne vedo, kje jo vložiti, ne poznajo nobene organizacije, ki bi jim lahko pomagala, in mislijo, da se ne bi zaradi njihove pritožbe nič spremenilo.

Organom za uveljavljanje enakosti bi bilo treba zagotoviti dovolj virov, da bi lahko pomagali izboljšati ozaveščenost o zakonodaji in tem, kako vložiti pritožbo.

➤ **Višine nadomestil** v primerih rasne diskriminacije se med državami članicami EU močno razlikujejo. Zdi se, da teh razlik ni mogoče razložiti samo z razlikami med življenjskimi stroški v različnih državah. Poleg tega nadomestilo morda ni dovolj visoko, da bi ljudi odvrnilo od diskriminiranja ali bi nadomestilo škodo, ki je bila povzročena žrtvam.

Države članice bi lahko preverile višine nadomestil za rasno diskriminacijo in zagotovile njihovo ustreznost.

➤ **Sojenje na sodišču** je lahko drago in dolgotrajno. Čeprav direktiva organizacijam, kot so nevladne organizacije ali sindikati, omogoča, da žrtvam pomagajo vložiti tožbo, so predpisi, ki določajo, katere organizacije lahko vložijo tožbo, v nekaterih državah članicah omejujoči. Število primerov, ki jih lahko prevzamejo te organizacije, omejuje tudi javno financiranje.

Države članice bi lahko organizacijam olajšale pomoč žrtvam, tako da bi ublažile omejujoče predpise in zagotovile več sredstev. Organom za uveljavljanje enakosti bi lahko dale pristojnost za odločanje o pritožbah in nalaganje nadomestil, tako da bi bili alternativa sodiščem.

➤ **Vzrok za manj ugoden položaj manjšin je več povezanih težav, ki jih ni mogoče odpraviti samo s sodišči.** Osebe iz manjšinskih skupin pogosto živijo v slabših razmerah zaradi svojega ekonomskega položaja. Pogosto so slabo povezane s trgom dela ali javnimi storitvami, kot sta zdravstvo in izobraževanje. Zaradi vseh teh različnih dejavnikov nastanejo razmere, v katerih ljudje težko izboljšajo svoj položaj. Teh težav ni mogoče odpraviti samo z vložitvijo tožbe in prejetim nadomestilom.

Države članice EU bi morale razmisliti o ukrepih za hkratno obravnavanje bivanjskih, izobraževalnih in zdravstvenih potreb zapostavljenih manjšin.

Dodatne informacije:

FRA je objavila dve poročili o direktivi o rasni enakosti:

– *The Racial Equality Directive: application and challenges* (januar 2012)

– *The impact of the Racial Equality Directive: Views of trade unions and employers in the European Union* (oktober 2010)

Obe sta na voljo na spletnem mestu agencije FRA na naslovu:

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm